

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1987 m. gegužės mėn. 16 d. / May 16, 1987

Nr. 96(20)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Poezijos dienas pasitinkant

Šių metų Poezijos dienos, kaip ir kasmet, bus Vainikio dienos savaitgalio pradžioje. Tai jau tradicija. Kai kiti literatūriniai renginiai Chicagoje per daug klausytojų nesutraukia, tai pavasarinės poezijos šventės visada buvo maloni išimtis. Kasmet rengime ir girdime vis naujų poezijos kūrėjų, ir jie klausytojų niekad neapvylė.

Su šių metų Poezijos dienų programos dalyviais – Kaziu Bradūnu ir Antanu Gustaichiu – visuomenės supažindinti nereikia. Jie labai gerai žinomi ne vien savo eiliuota kūryba, bet ir sugebėjimu savo žodį ryškiai perduoti.

Lietuva yra poetų tauta. Visi žinome, kad lietuvių liaudies, nezinomi poetai, sukūrė šimtus tūkstančių nepakartojamų liaudies dainų, poezijos kūrinių, tikrų šedevrų, kuriais gėrėjosi ir gėrisi švietimtaučiai tyrinėtojai. Nemaža jų dainų pasinaudojo ir savo kūrybai net tokie literatūros didžiuoliai, kaip Goethe, nors poezijai prasiskverbti į kitų tautų kalbą pasauliui labai sunku. Bepigų muzikai, tapybai ar skulptūrai, kurių kalba yra universali. Net beilestristikai lengviau negu poezijai. Ir vis dėlto jau nemaža turime mūsų poezijos – liaudies ir autorinės – kūrinių išverstų į svetimas kalbas, pradedant Donelaičiu, baigiant pačiais jauniausiais. Ir tie vertimai padaryti ne atsitiktinai, bet stengiantis sugauti kūrėjo žodžio ir minties nuotaikas, niuansus, pakartoti ritmą, surasti atitinkamą rimą. Jei ir švietimieji susidomi mūsų poezija, vadinasi, jos autoriai vertinami tarptautiniu mastu.

Ta proga verta kiek prisiminti praeitį. Atgimusioji Lietuva savo trumpu žydėjimo metu literatūrai davė daug iškilių poezijos meistrų. Ypač tai pastebima antram nepriklausomos Lietuvos dešimtmety. Prieš 60 ar 50 metų laikinoji sostinė, Kaunas, buvo tiesiog poetų Parnasas. Apie 1930 metus ir vėliau ten gyveno Maironis, Adomas Jakštas, Mykolas Vaitkus, Kazys Binkis, Balys Sruoga, Faustas Kirša, Liudas Gira, Petras Vaičiūnas, Vincas Stonis, Vincas Mykolaitis-Putinas, Petras Babickas, Antanas Rimydis, Petronėlė Orintaitė, Stasys Santvaras ir dar kiti. Kiek jaunesni, atvykę į Kauną studijuoti, papildė poetų eiles, iškilo į pirmąsias kūrėjų – Bernardas Brazdžionis, Salomėja Neris, Antanas Miškinis, Henrikas Radauskas, Kotryna Grigaitytė, Gražina Tulauskaitė, Jonas Kossu-Aleksandravičius (Aistis), Kazys Zupka, Mykolas Linkevičius, Antanas Gustaitis, Kazys Inčiūra, Alfonsas Tyruolis, ir nemaža kitų.

Į anų gretas įsijungė jau pati jauniausioji karta, suvažiavusi į Kauną mokslo semtis – Kazys

Bradūnas, Henrikas Nagys, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Vytautas Mačernis, Paulius Jurkus, Leonardas Žitkevičius, Eugenijus Matuzevičius...

Čia neminimi tie, kurie ne Kaune gyveno arba į literatūros aukštumas iškilo ne poezijos kūrinių, bet kitados rašė ir eilėrašius, pvz., Vincas Krėvė, Antanas Vaičiulaitis, Juozas Albinas Herbačiauskas ir kt. O kiek dar būtomėm turėję iškilių poetų, jei ne nelaimingas karas ir visa tai, kas po to sekė. Apie nepriklausomos Lietuvos poezijos ir apskritai literatūros klestėjimą gražiai yra pasakęs Antanas Vaičiulaitis: „Galėtumėt tarti, kad Kauno šlaitai ir kloniai tada skambėjo lyrikos balsais, kaip niekada jokia Lietuvos vieta nėra taip skambėjusi“ (*Lietuvių literatūra svetur*, p.10).

Rašytą dailių žodį, ne vien poezija, bet ir beletristiką perduoti klausytojui gyvu žodžiu tradicija taip pat siekia anuos nepakeliamus nepriklausomos Lietuvos laikus. Literatūros vakarai, popietės turi savo istoriją. Bene pirmą viešą literatūros vakarą surengė 1927 gruodžio 11 dieną studentų ateitininkų „Satrijos“ meno draugija Kauno universiteto didžiojoje saleje. Taigi šiemet minime 60 metų sukaktį. Tada buvęs „Satrijos“ pirmininkas Juozas Grušas, atidarymas vakarą, priminė, jog tokios literatūrinės vakandėles skatina žmogų nors trumpam pakilti nuo kasdienės žemės pilkos pokštumos ir siekti estietinių vertybių gilesnio pažinimo. Paragino, kad pirmas

Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio...

Kompozitoriaus Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukakties minėjimai Lietuvoje

ALGIS ŠIMKUS

Pastaraisiais metais Lietuvoje pradėta vis dažniau viešai prisiminti ir iškilmingai paminėti iškiliuosius pirmosios 20-jo amžiaus pusės mūsų tautinės kultūros darbuotojus. Muzikos srityje jau buvo suruošti šimto metų gimimo minėjimai Miko bei Kipro Petrauskui, Juozo Naujalo ir Juozo Gruodžio. Šių metų vasario pradžioje atėjo eilė ir kompozitoriui Stasiui Šimkui. Sekant jau nusistovėjusia tvarka, ta proga visame krašte suruošta daug paminėjimų, kuriuose buvo atliekami Stasio Šimkaus kūriniai ir skaitomi pranešimai bei studijos, įvertinantys jo įnašą

toks vakaras būtų tik pradžia, kad virstų tradicija. Tame vakare savo kūrybą skaitė Vincas Ramonas, Antanas Vaičiulaitis, Juozas Paukštelis, Liudas Gira, Ignas Malinauskas, Aleksas Didžpetris ir Juozas Grušas.

Ir tikrai tai būtų naujo judėjimo. Iš anų laikų spaudos puslapių matome, kad literatūros vakarai paplito po visą Lietuvą. Juos daugiausia rengė gimnazijos. Kviesdavosi daugiausia jaunus rašytojus, ir tie dažniau, gastroliavo nuo Vilkaviškio iki Biržų, nuo Kėdainių iki Kretingos, lankė kiekvieną provincijos gimnaziją. Turbūt nebuvo tokios mokyklos, kuri ypač per antrą dešimtmetį nebūtų surengusi bent kelias dailiojo žodžio šventes.

Džiaugiamės, kad ir šievyčioje turime iškilių lyrikų, neeilinių talentų, kurie mielai sutinka mums prabilti gyvu žodžiu, kad paivaivairina mūsų gyvenimą, praskeidžia kasdienę rutiną, pakelia mūsų širdis nuo žemės pilkumos. Kaip galima neateiti ir nepriimti tokios dovanos, kai ji beldžiasi į mūsų duris!

Č. G.

lietuviškon tautinėn kultūron. Ypač visur buvo pabrėžiama jo veikla, populiarinant ir skleidžiant lietuviškąsias liaudies dainas, auklėjant Lietuvai profesionalus muzikus, organizuojant chorų bei keliant ju lygi ir aplamai puoselėjant lietuvišką tautinį supratimą. Ta proga rašiusieji ir kalbėjusieji pakartotinai pabrėžė, kad Šimkaus kūriniai dar ir šiandieną skamba visoje Lietuvoje, atliekami tiek profesionalų, tiek ir mėgėjų. Vienas muzikologas savo pranešime pažymėjo, kad šio šimtmečio pradžioje Stasys Šimkus buvęs gal plačiausiai žinomas asmuo visoje Lietuvoje. Jo garsas ir dabar esąs ne daug ką sumažėjęs.

Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukaktis buvo pažymėta daugeliu būdų. Jo gyvenimas namelis Birutės kaime prie Kauno, jau seniai paskelbtas memorialiniu muziejumi ir apylinkės gyventojų pramintas „Šimkyne“, suremontuotas ir iš naujo atidarytas publikai. Priešais pagrindinį buvusio Valstybės teatro, dabar Kauno muzikinio teatro, įėjimą pastatytas kompozitoriaus paminklinis biustas. Išleistas naujai solistų Giedrės Kaukaitės ir Virgilijaus Noreikos bei Kauno valstybinio choro įdainuotos jo kūrinių plokštelės. Nukaltas memorialinis medalis su kompozitoriaus atvaizdu. Maskvoje išleistas pašto ženklas su kompozitoriaus atvaizdu ir net trejopi pašto vokai su jo paveikslais. Vasario 4 d. šie pastiniai suvenyrai buvo Vilniaus centriniame pašte antspauduojami specialiu vienos dienos antspaudu su Stasio Šimkaus vardu. Tą dieną Vilniaus pašte buvo sunkoka prieiti prie langelio per eiles žmonių. Lietuvos kinematografijos studija paruošė kompozitoriui prisiminti specialų

Kvietimo į Stasio Šimkaus 100-ųjų gimimo metinių šventinių renginių Vilniuje, Klaipėdoje, Jurbarko ir Sereždiuje viršelį.

filma-žurnalą. Daugelyje krašto laikraščių ir žurnalų tą savaitę buvo spausdinami ilgesni straipsniai apie jo kūrybą ir gyvenimą.

Vieši minėjimo renginiai pradėti Vilniuje vasario 3 d. Lietuvių kompozitorių sąjungos rūmose mokslinė konferencija tema „Stasys Šimkus ir lietuvių muzikinė kultūra“. Konferencija (pas mus dabar būtų vadinama simpoziumu) atidarė kompozitorių sąjungos pirmininkas ir Vilniaus konservatorijos rektorius kompozitorius Vytautas Laurušas, pažymėdamas, kad Stasys Šimkus savo kūryba ir darbas

yra giliai įėjęs į Lietuvos kultūros istoriją. Su Šimkaus dainomis per 80 metų jau yra užaugusios net dvi kartos, ir jo dainos dar vis tebedainuojamos.

Konferencijoje pranešimus skaitė daugiau kaip penkiolika įvairių muzikos sričių atstovų, jų tarpe ir iš Gudijos ta proga atvykęs Minsko muzikos instituto atstovas Vladimiras Glinkis. Jis priminė Stasio Šimkaus 1913 m. sukurtą muziką žymaus gudų tautinio rašytojo Jankos Kupalos pjesei „Pavlinka“ ir jo nuoširdų bendradarbiavimą su to laiko Gudijos kultūros veikėjais. Lietuviai pranešėjai išsiskyrė diena, kurioje konferencijoje nagrinėjo įvairius Stasio Šimkaus veiklos ir jo kūrybos aspektus. Danutė Palionytė, dar 1967 m. išleidusi knygą apie Stasį Šimką, kalbėjo apie jo kūrybą jo gyvenimo laiko muzikos kontekste. Živilė Ramoškaitė apibūdino Šimkaus harmonizuotas liaudies dainas. Virginija Apanavičienė charakterizavo Šimkaus chorinės melodikos bruožus. Bronius Zubrickas peržvelgė Šimkaus veiklą 20-jo

amžiaus pradžios lietuviškų chorų sąjūdyje. Tadas Šumskas kalbėjo apie Šimkaus dainų interpretaciją. Rimas Geniušas ir Algimantas Kalinauskas pateikė atsiminimų ir savo nuomonių apie Šimkaus dirigavimą ir jo operą „Pagirėnai“. Danutė Petrauskaitė ir Fabijonas Sereika apibūdino Šimkaus pedagogines pažūras ir jo pastangas kelti Lietuvoje muzikos mokytojų kvalifikaciją. Danguolė Medišauskienė papasakojo apie fortepijono klases Šimkaus vadovaujamoje Klaipėdos muzikos mokykloje. Vaclovas Juodpusis analizavo Šimkaus užrašytas ir tautoje plačiai paskleistas liaudies dainas, kurių daugelis prieš tai buvo tik lokalinio pobūdžio. Konradas Kaveckas ir Gražina Kirvelytė apibūdino Šimkaus ryšius su Vilnium ir jo asmeninį gyvenimą Birutės kaime. Algimantas Puišys pabrėžė, kad Stasio Šimkaus muzika išliko gyva per ilgus metus, visą laiką skambėjo ir tebeskamba ne tik koncertinėje estradoje, bet ir kasdieninėje buitėje, daugiau kaip bet kurio kito lietuvių kompozitoriaus. Jis ragino, kad šio kompozitoriaus gyvenimas bei kūryba būtų dar išsamiau tyrinėjami, siekiant parodyti šį mūsų klasiką visu ūgiu. Jis pažymėjo, kad netrukus ruošiamasi išleisti naują laida visą Šimkaus kūrybą, siekiant tuo padaryti ją dar plačiau prieinama visame krašte.

Vasario 4 d. įvyko iškilmingas minėjimas - koncertas Vilniaus valstybiniame akademiniame operos ir baleto teatre. Minėjimą pradėjo menotyros daktaras J. Gaudrimas pasakaita, pavadinta „Lietuvių muzikos klasikas Stasys Šimkus“. Koncertinėje dalyje teatro simfoninis orkestras, diriguojamas A. Aleksos, atliko Šimkaus simfoninę poemą „Nemunas“. Šimkaus dainas dainavo operos solistai Regina Maciūtė ir Vaclovas Daunoras. Koncerto programoje taip pat dalyvavo pagersėjęs Kauno valstybinis choras, diriguojamas Petro Bingelio, išpūdingai atlikdami Šimkaus stambesnes dainas „Oželį“, „Vėjo dukrą“ ir „Į ateitį šviesia“. Pabaigai jungtinis Kauno valstybinis ir Vilniaus operos choras atliko su orkestru pirmojo veiksmo pabaigos dainą „Saulė motina pakilo“ iš operos „Pagirėnai“, dabar vadinamos „Kaimas prie dvaro“.

Vasario 5 d. Stasio Šimkaus minėjimai-koncertai vyko jo gimtinėje Sereždiuje ir Jurbarko

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Poezijos dienas pasitinkant.

Kazio Bradūno ir Antano Gustaichio eilėraščiai.

Trys lietuviai kompozitoriai: Stasys Šimkus, Jeronimas Kačinskas, Darius Lapinskas.

Literatūros vakaras Philadelphijoje. Chicagos teatruose.

Jūratės Bigelytės-Silverman paroda.

Poezijos dienos Chicagoje

KAZYS

1987 Gegužės 22, 23 d.d.

BRADŪNAS

Poezijos dienos Chicagoje

ANTANAS

8 val. vakaro JAUNIMO CENTRE

GUSTAITIS

Iš Kazio Bradūno poezijos

TĖVIŠKĖS MEDŽIAI

ušti paliktieji namai
Jau padangių pačių pakraštį,
Nyksta melsvoj tolimoj
Tėviškės medžiai aukšti.

Ar man grįžtant rodysit kelią?
Ar viršūnės žvaigždžių atsirems?
Ar nors vieną žalią šakelę
Rasiu prie šalto akmens?...

Tušti paliktieji namai
Dingo dangaus pakraštį,
Dingo melsvoj tolimoj
Tėviškės medžiai aukšti...

VAKARAS

Ko už kalnelių aukštųjų,
Ko, saulužele, skubi?
Čia ant kapų užmirstųjų
Sėskim, saulele, abi.

Papasakok man, saulužele,
Ka už kalnelių randi,
Kam ta žolėlė sužėlė,
Ko taip žemelė skaudė...

Bet nutylėjo saulužė
Ir nusileido lėnai.
Nesušlamėjo giružė,
Atsidūsėjo kalnai.

KAIP MAN DABAR

Iš begalinių girių,
Nepereitų palių
Bado išginti
Ejom ieškoti
Žydinčios daubos,
Sidabrinio rugių,
Auksinio kviečių lauko.

Ir numynėme keliai,
Aiškų kaip mėnuo.
Pagal jį lėkė pulkai balandžių,
Baltu, moliūgų ir deimantų.

Balandžiai sutūpė liepnyuose.
Ir mes,
Prieš atidarydami avilius,
Visi drauge pasimeldėm,
O mirdami kalbėjom:
Išneškite sėklas, kad nenustotų daigumo,
Stuobrinę midaus idėkite į grabą
Ir pasikvieskite į pirtį, į puotą ir į šermenis.

Kaip man dabar sugrįžti
Į tą pačią mirtį
Prie žydinčios daubos,
Prie sidabrinio rugių,
Auksinio kviečių lauko?...

GENTIES KOMUNIJA

Bado metai praėjo...
(Raugas pernykštis gyvas)
Riekiu šiaurės nuokalnių duoną
Ant protėvių stalo.

Angelas renka jos trupinius
(Dvylika pintinių)
Ir neša tiems, kurie guli
Žemėje svetimoj.

PASILENK

Mano didis, mano meilės Dieve,
Neatsuki veido man bangaus,
Nenuplėški, kaip nuo medžio žievės,
Amžinybę nuo manęs — žmogaus.

Kaip aš būsiu, kaip toks baisiai nuogas
Veriančioj visatos akyje —
Pasilenk, nuskink lyg išaušėje uoga,
Kad sutirpčiau Tavo burnoje.

ŽODIS, KAIP DIEVAS

Žodis, kaip Dievas, prisikelia
Iš kapo — tavo širdies
Ir žengia į melyną dangų
Pavasario posmais.

Tik pats, kaip žmogus, miršti:
Po dienu, po metų kelionės
Arteji šalnoton pakalnėn
Žemėtais rudens žingsniais...

O man abiejų gaila
Ir atsiskirti sunku,
Todėl, kaip kurtas išalkęs,
Poezijos pėdas seku.

PASAULIO PLATYBĖS

Įkalti į Sibiro gruodą,
Įbridę į stepių smėlį,
Užkoję į Alpių pašlaites
Ir Škotijos kalvas,
Prie Amerikos Didžiųjų ežerų,
Pacifiko pakrantėje,
Žemės gale — Australijoje

Ir Čiurlionio „Žemaičių kapinaitės“
Stovi lietuviški kryžiai
Ir pasaulio platybėse
Lengvai susisaukia.

O mes klausom
Ir girdime
Kryžių slaptažodžius
Ne ausim,
Ne širdim,
Tik visom kūno, kraujo ir dvasios lastelėm,
Kurias vadinam nuo amžių
Mūsų tauta.

ŠIMTMEČIŲ ŪGLIAI

Tavo rūbas, tėvyne,
Apšlakstytas krauju.
Tavo kariuonį gruzda
Vietoj rubinų
Kraujo lašai.
Ir tu sėdi ant Kryžių kalno
Karališkam soste kančios,
Kur lig žemės tau nusilenkia
Ateitį atnešusi Istorija —
Ir iš nukirsto kryžiaus kėlmo
Lapoja šimtmečių ūgliai.

OBUOLIAI

Dievas atėjo seneliu
Ir atnešė raudoną obuolį,
Už kluono pasodino obelį,
Mane į viršų pakilnojo —
Aš jo taip vaikiškai verkiau,
Bet nieko niekam nesakiau...

Ir vėl abu dabar po obelimi,
Labai sena, be atminties.
O man reikėjo tik Paties,
Čia sėdintio šalia
Po obelimi žalia,
Kur krenta į rankas tyliai
Paskutinieji obuoliai.

Chicagos teatruose

Gundymų komedija

Arti didžiosios lietuvių kolo-
nijos Chicagoje — Marquette
Parko — esantis teatras Drury
Lane (95 gatvė, netoli Western),
kur yra Martiniقه restoranas,
stato Jonathan Daly komediją
„Boney Kern“. Vaizduojamas
mokytojas, atvykęs pagilinti
studijų ir apsigyvenęs vienuose
namuose, kur yra senutė su savo
akla dukraite. Ta dukraitė
pamilsta mokytoją, kuris net
skiria stambia pinigų sumą
galimai akių operacijai.
Jausdama didelį vienišumą,
dukratė bando prisipiršti
mokytojui, nori auginti kūdikį.
Prasideda stiprūs gundymai, į
kuriuos įsijungia ir senutė.
Mokytojas purtos, jau pasuka
išsikraustyti, bet pagaliau
sugrįžta, kaip galima spėti,
sukurti šeimą.

Lietuviams ši komedija
tuštoka, etiškai — slidi, bet
amerikiečiai gausiai kvatoja, nes
tikrai yra komišku situacijų. Gal
daugiau patraukia geri profesio-
nalai aktorai, kurių tarpe pir-
mauja filmų aktorius Gary
Burghoff.

Juoz. Pr.

kiekvienam artimu nuosirdumu.
Gestų ir plačios amplitudės balso
moduliacijų jam nereikėjo. Poetas
liko ilgai filadelfiečių atmintyje.

Antanas Gustaitis, tik prieš ke-
lias savaites paženklintas 80 m.
amžiumi, yra kito stiliaus žmo-
gus ir kito žanro kūrėjas. Tai
„šelmis“ balsu, laikysena ir šy-
psniu. Ne kartą Philadelphiaje
viešėjęs, pirmoje dalyje skaitė
garbingam (didelio skaičiaus
metų) amžiu ir šio amžiaus susi-
žertiems nuopelnams skirtą fel-
jetoną. Jame girdėjome visus
mūsų gyvenimo perėjimus ir
nuotaikingus jų pasipimus. An-
troje dalyje — humoristinė lyrika.
Tačiau šis Gustaitis humoras
(pvz., „test tube babies“) visuose
eilerasčiuose atskleidė tragišką
šiuaikinio gyvenimo sampratą.
Forma — kelė juoką, turinys —
sunkų susimąstymą. Idomu, kad
Gustaitis, anksčiau lyg šiek tiek
laisvos rambesnių žodžių pa-
rinkime, šiame literatūros va-
kare humorą atskleidė labai gra-
žia forma. Yra plūdurojančių
gandų, kad greitai pasirodysianti
jo kūrybos nauja knyga. Filadelfiečiai patenkinti, kad rimtokas
amžius netrukė kūrėjui atvykti.

Truputį keista, kad Kostas Os-
trauskas, Philadelphiajos žmogus,
čia buvo gildamas pirmą kartą.
Galbūt kaltas paties autoriaus at-
sargumas. Jo pasirodymas da-
ugelyje suklebė nuostabą, — kūryba
ir skaitymas buvo staigmenos.
Autorius perdavė dvi trumpas
dramas, — apie Napoleoną ir apie
karalių, praradusį šunį. (Aiščio
„Karaliaus šuns“ parafrazacija.)
Abi dramos yra persunktos sar-
kazmu ir tragiizmu, labai konden-
suotos, savyje pilnos. Kaip ir Ka-
zys Bradūnas, Kostas Ostrauskas
tarė trumpus įvadečius, labai pa-
lengvinusius sekti jo gerą skai-
tymą. Yra galima spėti, kad Os-
trauskas apgalvojo kiekvieną si-
tuaciją ir kiekvieną sakinį, jame
sutalpindamas kelias mintis,
skaudžias, niekinančias išdi-
dumą, didybės laikinumą ir
gal net kvailumą. Būtų nau-
dinga, kad jis turėtų daugiau lai-
ko savo kūrybai, nes dramų pro-
tarpais sunkiai rašomos.

Į šį literatūros vakarą susi-
rinko šimtas su keliais klausyto-
jais. Tai gera sėkmė Philadelphia-
joje. Tačiau pati svarbiausia žymė
— susirinkusieji buvo patenkinti
proga sutikti du mūsų suka-
tuvininkus kūrėjus ir pirmą
kartą išgirsti savąj — Ostrauską.
Vakarasėjo gražaus, malonaus,
kultūringo stiliaus ženkle. Taip ir
gundo pikta mintis, — gal gerai,
kad tokie įvykiai yra reti. Jų
vertė tampa didesnė.

S. S.

Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio...

(Atkelta iš 1 psl.)

kultūros namuose.

Vasario 6 d. iškilmės buvo
tesiamos Kaune. Popietę Petra-
šiūnų kapinėse prie kompozito-
riaus ir jo žmonos kapo susi-
rinkę tyloje papuošę šviežių snie-
gu apdengta kapą gėlėmis, kurias
išdalyjo tautiniais rūbais pasipu-
šusios lietuvaitės. Vėliau atidary-
tas atnaujintas Šimkaus memo-
rialinis muziejus, buvusiuose
namuose Birutės kaime (dabar
Bitininkų gatvėje) už botanikos
sodo. Muziejuje yra laikomi
kompozitoriaus darbo fortepi-
jonas, rašomasis stalas bei kiti
išlikę baldai, dalis jo bibliotekos
ir vitrinose išdėlioti rankraščiai,
gaidų leidiniai bei asmeninio va-
tojimo daiktai. Pavakareje Kau-
no muzikinio teatro sodelyje
atidengtas paminklinis biustas.

Vakare Kauno muzikiniame
teatre vyko iškilmingas mi-
nėjimas-koncertas, kuriame po
trumpo oficialiosios dalies Šim-
kaus kūrinys atliko teatro solis-
tai, Kauno valstybinis choras ir
muzikinio teatro orkestras.
Vasario 7 d. Vilniaus akademi-
niame operos ir baleto teatre
surostas antras Šimkaus kūri-
nių koncertas. Šiame koncerte
Šimkaus dainų padainavo operos
solistai Edmundas Kuodis, Graži-
na Apanavičiūtė, Birutė Almo-
naitytė ir Vladimiras Prudni-
kovas. Antroje programos dalyje
Vilniaus operos kolektyvas, diri-
guojant vyriausiam operos diri-
gentui Jonui Aleksai, atliko kon-
certinę formą apie valandą
trukusią Šimkaus operos iš-
traukų grandinę. Daugeliui
klausytojų tai buvo pirmą pro-
ga išgirsti šios operos muziką su or-
kestru. Mat po 1943 metais ka-
ro aplinkybėmis sunkokai pa-
vykusio pirmojo „Pagirėnu“
pastatymo Kaune, ši opera išsiai-
nebuvo atlikta, nors, pagal vieną
kalbėjusių muzikologų, ji turėjusi
labai svarios įtakos visoms jau po
Šimkaus sukurtoms lietuviškoms
operoms, kaip tematikos, taip ir

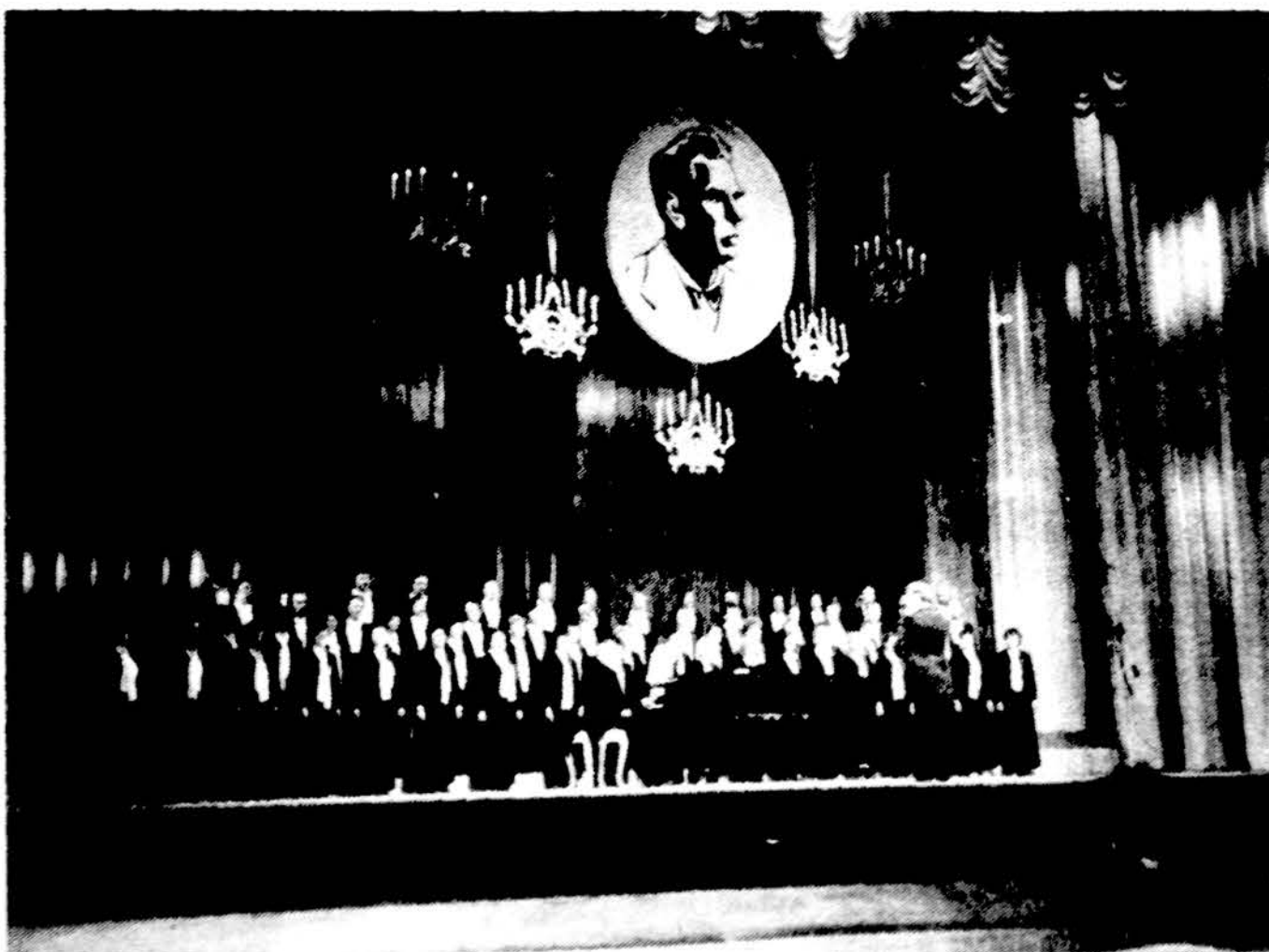
muzikinio priėjimo atžvilgiais.
Šio jubiliejaus proga dirigentas
Jonas Aleksa su Vilniaus operos
solistais, choru ir orkestru
pasirijo parodyti bent žymią
„Pagirėnu“ dalį. Šį kartą tačiau
jie šį nelengvą darbą atliko su
priderama pagarba lietuvišku
klasiku jau pripažintam kompozito-
toriui ir profesionaliu meniniu
rūpestingumu. Dirigentas, maty-
ti, buvo operą išsamiai išstu-
dijavęs ir atliekama muzika
skambėjo išpuodingai, su Šimkui
charakteringumu melodingumu bei
veržlumu. Atrodo, galima tikėtis,
kad ši opera ir vėl bus gražinta į
sceną su panašiu meniniu
įkvėpimu.

Klaipėdoje, kur Šimkus ilgesni
laiką gyveno, dabartinėje Stasio
Šimkaus vardo aukštesniojoje
muzikos mokykloje surengta jo

gimtadieniui paminėti paroda.
Vasario 11 d. Klaipėdos filharmo-
nijos salėje įvyko Šimkaus
kūrybos vakaras-koncertas, kurio
programą atliko Klaipėdos mu-
zikos teatro solistai ir jungtinis
Stasio Šimkaus aukštesniosios
muzikos mokyklos bei Klaipėdos
muzikinio teatro choras.

Tą pačią savaitę Vilniaus cen-
trinėje bibliotekoje taip pat
surengta Stasio Šimkaus rank-
raščių, leidinių ir plokštelių pa-
roda. Vasario 5 d. šioje biblio-
tekoje suruoštas dar vienas
minėjimas, kuriame jaučiai
neformalioje aplinkoje kai kurie
Šimkų artimiausio pažinojo ir su juo
dirbė papasakojo asmenišku
prisiminimų apie kompozitorių ir
jo šeimą. Minėjimas baigtas
trumpu solistės Reginos Maciūtės
Šimkaus dainų programa.

Šiuos kompozitoriaus Stasio
Šimkaus gimimo šimtmečio ap-
vaikščiojimo renginius apibūdino
Vilniuje dirbantis muzikologas —
meno kritikas Edmundas Ged-
gaudas straipsnyje, kurio an-
traštė paskolinta ir šiam aprašy-
mui. Ten rašoma: „Mūsų šimtme-
čio pradžioje kažkas paleido lakia
fraze — Šimkaus pilna Lietuva.
Komponuojančio, diriguojančio,
chorus ir muzikos mokymą or-
ganizuojančio, su abejingais tau-
tos kultūrai nuožmiai kariau-
jančio. Tokį jį prisiminti pras-
minga ir mūsų naujais vėjais
dvelkiančiomis dienomis. Vėl
Šimkum užvirė visas kraštas.
Tautos dvasios gaivintoja pa-
gerbė kaip kas išmanė ir suge-
bėjo. O renginiai Stasiui Šimkui
pagerbti dar žada testis visus
metus...“

Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukakties koncertas Vilniaus operos scenoje 1987 m. vasario mėn. 4 d. Dainuoja Kauno valstybinis choras, diriguojamas Petro Bingelio.

Trys stulpai scenoje

Literatūros vakaras Philadelphiajoje

Skaitiniai Amerikoje yra gerai
jaugę. Stotyse, aerodromuose,
lėktuvuose, traukiniuose ir
darbovietėse pietų pertraukomis
knygos su žurnalais užima daug
rankų. Žmonės skaito tai apie
Marilyn Monroe, tai apie Ken-
nedy, tai apie kokią mirk-
čiančią žvaigždę, *People*
žurnale apkalbama. *Time*, *U.S.*
News and World Report,
Newsweek paviršium iškyla
rečiau.

Viename mieste, dviejų didelių
bendrovių ir universiteto apsto-
je aikštėje, puikuojasi klasikinės
pastatas. Tai Edgar Allan Poe
vardo literatūros centras.
Vidurdienį metu, kai žmonės
yra pertrauka, atvyksta tai
vienas, tai kitas gyvas rašytojas
savo kūrybos skaityti. Klausos gal
15, gal 20 žmonių būreliai.
Spūsties nėra.

Amerikiečiai, tarp kurių kiek-
vienais metais paskleidžiama
milijonai knygų, skaitinėja. Bet
literatūros mėgėjų yra mažai.
Pasisekimą turi plepalai,
sproginėja ir žiežirbuoja minia-
tiūriniai darbai, kaip popu-
liarioms dainoms posmeliai, TV,
scenai skirtos dramelės ir kome-
dielės. Kai skaitytojai ar klausy-
tojai šalia regėjimo ar klausos
reikia įjungti mintį, tokia litera-
tūra pereina į priešų klasę. Tik
amerikietiško dalimi tapusieji
darbai, kaip, pvz., *Gone with the*
Wind, jauga tradicijon. (Ar ne
tradicija yra kalakutas ir „apple
pie“?)

Lietuvių išeivija beveikių spau-
sdinių negamina. Išleidžiami
vien literatūros ar literatūrinio
bandymų darbai. Todėl ir
skaitymas ar skaitymo klau-
symas nėra pati lengviausioji
pramoga. Bet mūsų demesys lite-
ratūrai, skaičių proporcija spren-
džiant, ir šiandien yra didesnis už
amerikiečių. Žinoma, negalima
norėti entuziazmo, rodyto
Auszrai ar *LKB Kronikai*. Abu

leidiniai — tikrovėje nesitiktos
staigmenos. Grozinė literatūra
tokių staigmenų nesukūrė.

Ir štai šių nuotaikų aplinkoje
šių metų balandžio 25 dieną
Philadelphiajoje įvyko literatūros
vakaras. Lietuvių požiūriu Phi-
ladelphia yra maža, kieta
kapsulė, kurios viduje barška at-
skiri trupiniai, branduolin susi-
kliauja tik svarbokaite atvejaus.
Kasdienoje kiekvienas grūdas
yra laisvas, nepriklausomas ir
save vertingas. Literatūros vakarą
surengė ir už jį atsakė Lietuvių
namų bendrovė. Retas pasi-
ryzimas, nes organizacijos li-
teratūros vakarams šaltokos, —
jie nuostolingi.

Trys tvirti išeivijos literatūros
stulpai savo žodžiais užpildė šį va-
karą. Tai Kazys Bradūnas, An-
tanus Gustaitis ir Kostas Os-
trauskas.

Kazys Bradūnas, vos prieš du
mėnesius sulaukęs 70 metų am-
žiaus ir tik spėjus pamatyti savo
naujausią poezijos rinkinį (*Krikš-
to vanduo Joninių naktį*), pirmoje
dalyje nuosirdžiai ir patraukliai
rišo komentarus su kūryba, per-
bėgdamas visą savo poeziją iki vė-
liausios knygos. Antrą programos
dalį paskyrė *Krikšto vandeniu*
Joninių naktį, taip pat aiš-
kindamas mintis ir priežastis,
pašaukusias atskirus eilerasčius.
Bradūno įtarpai buvo labai nau-
dingi klausytojams suprausti sub-
tilius posmus ir pajauti kiek-
vieno žodžio prasmę. Pavyzdžiui
galima nurodyti eilerasčių „Susiti-
kimas Kiršuos“, kalbant apie
Dievą ir Dievulio susitikimą
kryžkelėje. Be autoriaus paaiš-
kinimo skaitytojai ar klausytojai
jį liktų miglotas. Nors žodžių sa-
skambiai prisidengusi mintis
imponuoja kantriam skaitytojui,
turinčiam laiko pagalvoti, scenoje
skaitančio poeto klausą neturi
progos svarstyti. Bradūnas
mokėjo atkreipti susirinkusių
dmesį ir jį išsaugoti paprastu,

Kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko vėliausios kūrybos perklausoje

Išpūdžiai iš koncerto Bostono Berklee muzikos kolegijoje

STASYS LIEPAS

„Ak, tie gyvenimo keliai keletai, jo vingiai vingeliai! Vai kuriais tik jų šis talentingas žmogus lig šiol neišvingiavo ir dabar tebevingiuoja? Jau nuo tol, kai lietuviškoj Vilniaus operoj dainuodamas Žermoną, sekiau maestro Jeronimo Kačinsko šmaikščiąją batutą, platus laiko okeanai nuvilnijo nubangavo, o štai jis ir šiandien beveik dar toks pat tiesus bei stamantrus svečioj Bostono pasvietėj guviai savo kūrinių koncertą koordinuoja... Lietuviai kompozicijos profesorius tiek „prasimušė“, kad pati amerikiečių muzikos kolegija su savo koncertiniu choru ir kolegomis destytojais net trečią kartą ruošė atskirą jo kūrybos koncertą — tai jau bent mūsų mastu vis tiek nebe eilinis kultūrinis fenomenas! Ir šis trečias koncertas čia daromas jam, išdirbusiam šioje kolegijoje jau 20 metų, pagerbti. Kokia tai graži dovana ir jo amžiaus jubilėjui! Juk nuostabi sutapimu kaip tik poryt (balandžio 17 dieną) jam iškilmingai užgaus dar kitas sukaustuvinis varpas, skelbdamas aštuonių amžiaus dekadų perkopimą. Ir kuriomis gairėmis vadovausi bei kokia sėkmė lydės šį neoficialiai dvigubą jubiliejaus koncertą? — Taip mačiau sau, sėdėdamas mišrioje lietuvių ir amerikiečių publikoje Berklee Performance Center didžiojoje, arti sklidinumo pripildytoje salėje, prieš prasidedant čia mano aptarsimam koncertui.

Koncertą trumpu įžanginiu žodžiu atidarė kompozitorius William Maloff, Berklee College of Music kompozicijos fakulteto dekanas. Jis peržvelgė prof. Jeronimo Kačinsko darbą kolegijoje, išskeldamas jo kūrybinius bei pedagoginius nuopelnus. Išdirbęs kolegijoje jau 20 metų, jis dar tebedirba joje, pakeltas į jos profesorius emeritus, ir šį vakarą čia yra pagerbiamas atskiru savo kūrybos koncertu.

Po šio įvado koncertas pradėtas Siuita No. 2 (1986) smuikui (C. Hoener), cello (K. Kaderavek) ir piano (J. Kačinskas). Siuita sudaro keturi atskiri muzikiniai epizodai, sujungti bendruoju lietuviško kaimo nuotaikų ryšiu: 1. Motinos rauda, 2. Sutartinė, 3. Daina ir 4. Kaimo muzikantas. Grakštus intymiai tarpusavy susigrojusio trio atlikimas, ypač švelnesniųjų, subtilesniųjų niuansų vietoje, iš karto užkariavo publiką ir buvo jos sutiktas garsiu pritarimu.

Po instrumentinės Siuitos No. 2 seka vokalinis numeris. Į sceną įeina solistas Benediktas Povilavičius (bosas), apie jį puslankiu išsidėsto fleitistas (Matt Marvuglio), trys valtornistai (D. LeClaire, J. Stoenbau ir G. Small) ir prie pianino vėl sėda Jeronimas Kačinskas. Šia sudėtimi atliekama jo pati naujausia (1987), nuoširdaus įkvėpimo pagavoje sukurta kompozicija „Išjos sūnus“. Pagal iš viduramžių užsilikusį liaudies dainos apie karę žuvusį sūnų tekstą kompozitorius individualiai sukūrė širdį veriančių lamentacinių frazių pyne, savo dvasia nuostabiai gerai atspindinčią autentišką lietuviškųjų raudų esmę. Kiekvieną iš tų raudinių frazių būdingai palydi priegiesmis „demento“. Įvedimas į kūrinių valtornų grupės puikiai pasitarnauja jo dramatiškumui bei tragikos programiniui išryškinimui. Kad ir, atrodo, kiek suvaržytas dėl neįprastos sceninės kaimynystės su valtornomis, solistas Benediktas Povilavičius savo vokalinį uždavinį atliko įtikinamai ir šiltai.

Kompozitorius Jeronimui Kačinskui šių metų balandžio mėnesio 17 dieną sukako 80 metų.

Nuotrauka Vytauto Maželio

Kačinsko grynajai kamerinei muzikai, be tautinių elementų priemaišų, šiame koncerte atstovavo Piano kvintetas (1979), parašytas su rafinuotu styginių kamerizmo pažinimu bei skoniu ir aukštąjį muzikinį elitą (B. Bartok, D. Šostakovič, P. Hindemith) primenančių kūrybinių aplombu. Kvinteto atlikėjai (I smuikas C. Hoener, II smuikas J. Orent, viola S. Woolweaver, cello K. Kaderavek ir piano Y. Arimaza) grojo stilingai ir profesionaliai, gal tik paskutinėje dalyje (Allegro con fuoco) trūko čia pageidaujamos ugnies.

Koncerto pirmąją dalį gražiai apvainikavo mūsų naujoji dainos žvaigždė, solistė Marytė Bizinkauskaitė. Pačiam kompozitoriui palydint pianinu ir vadovaujant kameriniam ansambliui, ji padainavo tris liaudies dainas (1978): 1. Kad jau saulute, 2. Vai lazdynai ir 3. Kaip aš buvau, sadulia. Marytės Bizinkauskaitės didelis, vis labiau techniškai pavaldus operinio masto sopranas, jos pakankamas įsijautimas, kad ir pirmąsyk atliekamos dainose, išaukė klausytojų karštą entuziazmą, išsiliejusį smarkiomis pakartotinėmis solistės ir kompozitorių pagerbiančiomis ovacijomis.

Po pertraukos antroji koncerto dalis vėl pradėdama Siuita No. 1 (1982) fleitai (M. Marvuglio),

klarnetui (A. Lizotte) ir fagotui (S. Young). Šioje antrojoje, kiek trumpesnėje siuitoje ir vėl nutapomi, bet jau vien medinių pučiamųjų tembrais, būdingieji lietuviškojo kaimo buitiniai reiškiniai: 1. Vidurdienio darbai, 2. Laukų daina, 3. Trimitų garsai ir 4. Sūkrys (šokis). Trijų medinių pučiamųjų instrumentų destytojų grojimas stebina briliantines technikos precizija ir išgaunamų niuansų įvairumu.

Šių dviejų kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko „lietuviškųjų“ siuitų atlikimas suteikia man tinkamą progą įsiterpti čia su svarstymu apie jo vietą mūsų kompozitorių hierarchijoje. Vienu iš aukščiausių mūsų kultūrinės plėtotės uždavinių turėtų būti mūsų lietuviškos sielos atkūrimas savojoje muzikoje, atkasant mūsų liaudies dainų dvasioje imanentiškai slypinčią poetinio grožio versmę. Šis lietuviškos dvasios „atkasimo“ muzikoje renesansas, kurį savo talentais formavo bei puosė Juozas Gruodis, Stasys Šimkus, K. V. Banaitis, Julius Gaidelis, Bronius Kutavičius ir kt., turi būti vis labiau gilinamas ir plečiamas. Mūsų lietuviškų šaknų muzikinio renesanso formuotojų gretose kompozitoriui Jeronimui Kačinskui jau priklauso labai pagarbi vieta. Ją jis išsikovojo,

ypač vėlesniuose savo kūrybos etapuose, intuityviai atsi-verdamas liaudiškai dvasiai ir stilistiškai ją išreiškdamas savitai originaliomis priemonėmis bei idėjų pagavomis. Po avangardinio Sturm und Drang periodo jis vis daugiau koncentruojasi į savo vidutinį etniškąjį balsą, ieškodamas lietuviškame lyryzme meninei išraiškai gaivių, viliojančių oazių. Tačiau ir grynoji abstraktinė Kačinsko muzika byloja jo kūrybinių poleikių neprovincialinį mastą.

Vėl grįžtant į koncerto programos aptarimą, manding, tokį kaip tik maštą pailiustravo jo Saksofonų kvartetas (1975), meistriskai atliktas J. Viola, D. Chapman, B. Nifong ir T. Ferrante, kur vietoj tembrų įvairumo kompozitoriui teko išradinai operuoti techninių, diapazoninių savybių bei ritminės, melodinės specifikos efektais.

Po saksofonų kvarteto labai tiko Marytės Bizinkauskaitės, akompanuojant pačiam kompozitoriui, be priekaištų padainuota „Nėra šalies tokios“ (Jono Rūtenio žodžiai, 1980), stilingai užsklendusi gryniosios abstraktinės muzikos numerių grandį ir sulaukusi klausytojų kultūringo įvertinimo šiltais aplodismentais.

Gana ilgas koncertas savo meninio ir išorinio pasisekimo kulminacija pasiekė išpūdiniausiu uždaruosiu numeriu, kai puikus koncertinis Berklee kolegijos mišrus choras, diriguojamas Brian O'Connell, lietuviškai padainavo „Žvangučius“, subtilų „Beržą“, imponantiškai vėlykinį motetą „Haec Dies“ (lotyniškai) su varinių pučiamųjų ansambliu ir pačiai pabaigai liaudiškai skaidriai bei žaismingai „Oi tai buvo“, kurią po griausmingų sutiktųjų teko dar ir pakartoti. Kompozitorius Jeronimas Kačinskas buvo pakartotinai iššaukiamas į sceną, gausi auditorija jį pagerbė spontanišku atsisojimu, o pati koncerto pabaiga, visam chorui entuziastingai kartu su publika plojant, pavirto triukšminga masine profesoriaus emerito pagerbtuvių manifestacija.

Tuom, rodosi, galėčiau jau ir baigti, jeigu visomis savo intucijomis fibromis nepajausčiau to, ką lietuviškai šiaip ir anapus Atlanto šiuo metu mano lūpomis trokšta Jeronimui Kačinskui pasakyti... Ogi jei norėtų griausmingai sušukti mūsų mielijam Maestro Jubilatui, — vis dar be akinių gaidas skaitančiam jaunuoliui, vis dar atsparia sveikatele Apvaizdos laimamam spartuoliui, vis dar savo gyvenime gyvulinį lavonų neparagavusiam humanizmo pasekėjui ir vis daugiau savo kompozicijomis Lietuvos, Lenkijos ir Amerikos muzikiniuose sluoksniuose populiarinjančiam kūrėjui, — Ilgiausių laimingų, kūrybingų ir nepaliaujamų sveikatingų metų!!!

Iš Antano Gustaičio eleginių satyrų

RAUDA

Ko numirei, Saulyt, mums laimėn kelią šviesui,
Kai nebaigta giesmė, neatšvesti darbai?
Ar nebėra ir tau žydrijo tėvynės vietos
Ir, bėgdama dangun, į žemę sukniubai?

Užklojome tave puošnių namų šešeliu,
Akis — aistrų nakties žvaigždėta skarele
Ir raudame tamsoj nuogi barzdom apžėlę
Užgesusios dienos pagražintam gale.

Tamsa. Juoda tamsa sunkius sparnus nuleido
Ant pranašų galvos ir ordinų rūdies,
Tamsa ant negyvos baltos ramunės veido
Ir atskleistos šilkuos jaunamartės širdies.

Ji užglėbė vardus, kryžius ir kapo smilgą,
Gintaro grūdėlius gimtosios pamarės,
Vien ilgesio rasa, kuri blakstienas vilgo,
Lig rytmečio žerės...

BALTOSIOS VARNOS DILEMA

Lėkčiau, skrisčiau į tėvynę
Su draugėm ir sesėm,
Ten, kur slieką prisimynę
Kolektyviai lešėm;

Kur tripenom žagrės taką
Rudenio parade,
Puolėm šturmu į ataką,
Gaidžio galvą radę;

Ten, kur krankėm, kol užkimom.
Pusnims ropojom
Ir už arklio palikimą
Zvirblį užkapojom.

Tik nuskrudis, tik sukarkus
Virš laukų viešųjų,
Krykaus kuosos, rūšios šarkos:
Atsiūsta buržujų!

PILKAJAM AKMENĖLIUI

Oi akmenėli pilkai raupuotas,
Iš samanų išviręs,
Sunkus kaip mūsų širdis ir protas,
Neatlaids kaip mirtys!

Tu po kanopom žirgų žvangėjai
Ir dejavai po vyzom,
Po tave ejo pirmyn engėjai,
Atgal vargai sugrįžo.

Iš tavės bočiai žariją skėlė
Ir laisvės ginklą kalės.
Buvai kapuose jų pagalvėlė,
Dausoj — vėlių suolelis.

Dėl to ir šiandien kely dulkėti,
Kai sielą tulžys graužia,
Tave tėvynei atsimokėti
Kietai delne sugniaužiam...

NENUTAUTES TAUTIETIS

Jus žavi didmiesčių palaima,
Gramzdina lobiuose tuojau,
O aš — tarytumėi iš kaimo
Tik vakar basas išėjau.

Many dar niekas nenudilo,
Net kelnės piemenio skylių.
Dar ta pati rudinė miltė,
Ir ugnį tirtagu skelė.

Kai jūsų sielos chorais žavis,
Ar solo piepia dainvedys, —
Man ausyse dar bliauna avys
Ir gieda veislinis gaidys.

O jeigu priešai tarsi erkės
Liežuviais graužia del niekų, —
Blakstieną svajoje primerkęs,
Rods vėl su juodbėriu šneku.

Kiti šeimos doroj nusmukę,
Žmona — lyg pragaro višta,
O man glėby karvutė mūkia,
Per ilgą dieną nemelžta.

Ir taip širdis kultūros kratos,
Jog net su klumpėmis guli
Ir sapnuose su doktoratais
Rods jojų tėviškės kuiliu...

liūdi, putinėli

Antanas Gustaitis

Antano Gustaičio poezijos rinkinio
„Ko liūdi, putinėli?“ (1982) aplankas —
dailininko Romo Viesulo.

LAIŠKAS IŠ ANAPUS

Mielas broli, rašau ne iš bado
Ar apnuogęs, pagrauztas vargu.
Nebetrūksta nei vodoros, nei vado,
Esu sveikas, o sunkiai sergu:
Ar džiaugiuosi, liūdžiu ar kenčiu —
Regis, stovi kažkas už pečiu...

Kartais naktį į patalą virtus,
Noris tarti žmonelei ausin,
Kad mūs kiemsargio protas netvirtas,
Kad vis kaupiasi melas gausyn, —
O po pirmojo žodžio jaučiu:
Kalbam dviese, o lyg su trečiu...

Kai žygiuojame gretose liaudy
Su buržujų pasaulio karstu,
Jei sustoju — vaiduoklis sučiudi,
Net su veliaivos kotu virstu
Ir vėl, bėgdamas zūkio greičiu,
Paskutiniąją dvasią pučiu.

O šešėlis už nugaros lydi
Pro šventyklą, smukles ir kapuos,
Vis juntu jo nematomo dydį
Ir bijau, kad mirtim sukvėpuos
Ir prakeiks, kad jo šlovė švenčiu,
O prikančes liežuviu dantiu...

KASDIENINIS MARŠAS

Baltą dieną, naktį juoda
Brestą žygiuose dvasia:
Šimtas ima, vienas duoda
Vieną grašį su puse.

Šimtas traukia vieną dainą
Šimtą kartų vis tvirtiau,
Šimtas veda, vienas eina
Vis į Nemuną arčiau.

Šimtas krinta, vienas kelia
Dėl tėvynės, dėl žalios.
Rodo rankos laisvėn kelia,
Bėga kojos atgalios...

NETIKETAS SUSITIKIMAS

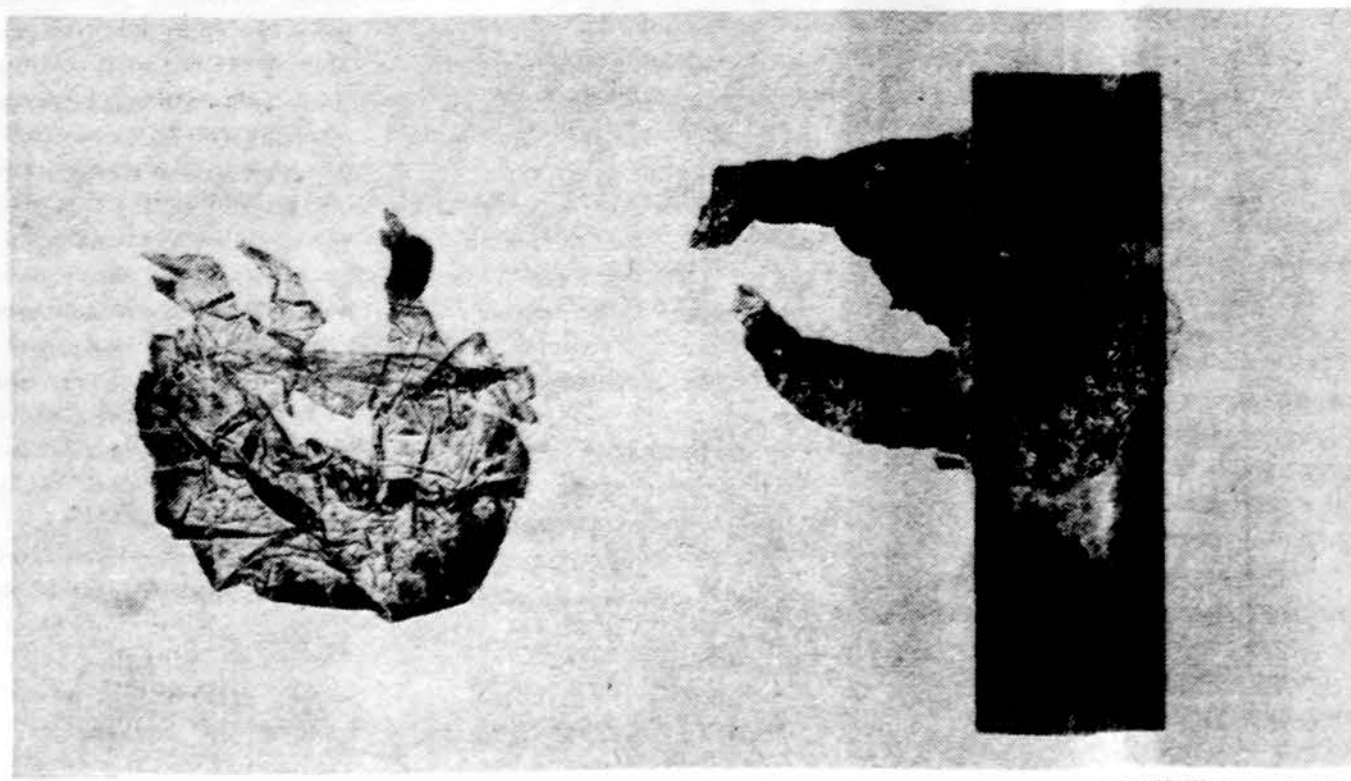
Argi tai tu esi, mana svajų dievaitė,
Kurį nešiau glėby tarytum kūdikėli,
Ir alpome žieduos ir bučiniuos apkvaitę;
Kurios akių žaibai iš nevilties priklė,
Ir gundomas aistros ir ilgesio gajaus,
Kaip stirna per girias medžioklėje vijaus?

Dabar tu — pilnatis dangaus mums duoto gėrio
Ir svetimo žmogaus gyvenimo turistė...
Gal šypsos ir dievai, lyg pramogai sutvėrę,
Kai net lakia mintim sunku tave apskristi
Ir apkeliaut žvilgsniu nuo kojų lig pečių,
Kai sėdiesi svariai kompaktine mase
Erdviam autobuse
Ant keturių kedžių...

SKEPTIŠKAI

Nežinom, kam žydi žibutės ir ievos,
Kam čiulba žydrynė ir žemė erdvi,
Nežinom, kur neša nežinomas dievas,
Suglaudęs kaip žiedus mūs širdis po dvi.
Kas esam užgime ir mirę dorai,
O giedame choru visi padarai:
Gyventi — gerai!

Gyventi — mylėti, gyventi — ilgetis,
Gyventi — už kitą aukoti save,
Gyventi — kad žygius įamžintų Goethės,
Kaip Žilvinui grįžti su kraujo srove! —
O Kronos įrašo į smėlių paikai:
„Gyveno, kovojo, paseno pilikai,
Ką baigė — pradėjo iš naujo vaikiai...“

Jūratė Bigelytė-Silverman. Užtemimo serija: „Geltonsnapias... reikalingi vanagų“. Dėptikas, 1986. Maišyta technika: monotipija ant ranka gaminto popieriaus. 21" x 33". Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, balandžio 24 - gegužės 10 d.

Dariaus Lapinsko naujoji opera „Rex Amos“

Už poros savaitių Chicagoje įvyks Dariaus Lapinsko naujos operos „Rex Amos“ premjera. Ją stato New Opera Company gegužės 30 ir 31 dieną Chicago miesto centre, State of Illinois Center auditorijoje, kartu su dviem kitais operiniais kūriniais — Robert Lombardo „Tango on the Moon“ ir „The Dodo“. Ta proga užkalbinome kompozitorių Darius Lapinską, prašydami supažindinti su jo naujaisiu kūrinium, o taip pat pasidalyti viena kita mintimi ir apie kitus dabartinius jo kūrybinius užmojus.

— Pirmiausia mums labai smalsu būtų patirti — apie ką sukasi opera „Rex Amos“?

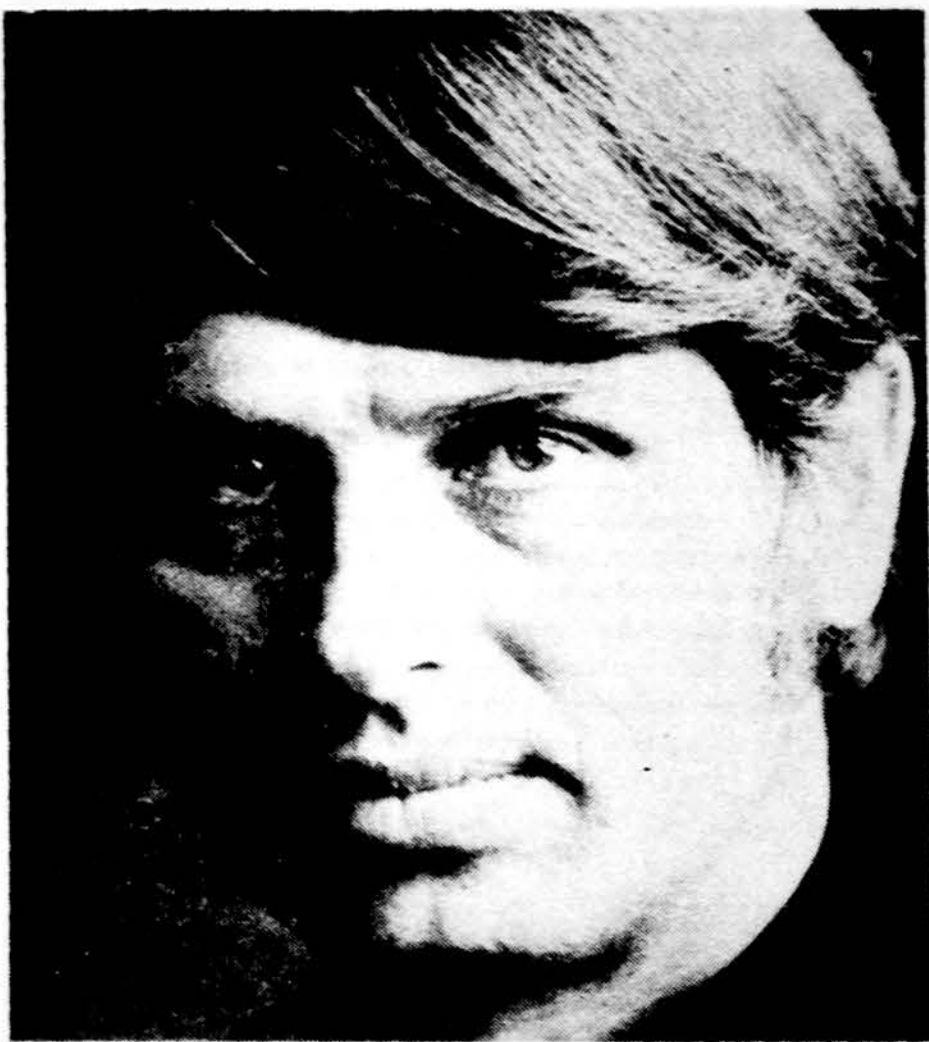
— Veikalo vieta — Kalėjimas U.S.A. Tai simbolinis kalėjimas naujiems ateiviams į šį kraštą. Šeši charakteriai: Die Baronin von..., buvęs bokso čempionas, pasenusi aktorė, nusigyrėjęs azartinis kortų lošėjas, vagis ir mergaitė — visi suvažiavę į Ameriką iš įvairių Europos kraštų svajoja apie malonų praeities gyvenimą ten, anoj pusėj vandenyno. Jų prižiūrėtojas seržantas Le Roi su pasitenkinimu atpasakoja, kiek jis daug malonumo turėjęs juos begaudamas ir uždarydamas į šį kalėjimą. Besidžiaugdamas savo dideliais pasiekimais jis nutaria jiems leisti keletą akimirkų pakvėpuoti laisvę ir atidaro kalėjimo vartus. Gi šie charakteriai, užuot džiaugęsi savo laisvę, — nutaria pastatyti operą. Jie pasirinkę sau kompozitoriaus, dirigento, režisieriaus, libretisto, tenoro ir primadonos roles taip susipyksta tarp savęs, kad nerodami išspręsti savo roles svarbą operos pasisekimui pradeda bokso rungtynes savo tarpe. Seržantas Le Roi galų gale nutraukia šias rungtynes ir jie visi pradeda planuoti pabėgimą iš kalėjimo, naudodami seną lietuvišką tarmę „Skumba, skumba kankliai...“ išdalinimui pabėgimo instrukcijų. Deja, jų planas nepavyksta ir seržantas Le Roi supykęs įsako ji karinui karalium, kad jis galeitų juos laisvę gauti griežta plienine ranka. Nuskambejęs iškilingai karūnacijos muzikai, perpildytai lietuviškų sutartinių ir šokių motyvais, įeina naujas charakteris Senor Zoro, kuris pasirodo esąs galingesnis už seržantą Le Roi, nes jis valdo tetro šviesas ir todėl yra išrenkamas kaip naujasis karalius — Rex Amos. Jisai nori išlaisvinti visus kalinius ir tam išspręsti pradeda lošti šachmatų partiją prieš seržantą Le Roi, kur šeši charakteriai perima šachmatų figūrų roles. „Šach, mat!“ — partija baigta. Tik čia turin nutraukti pasakojimą, kad neišduočiau netikėtos operos pabaigos.

— Ši bus pati pirmoji Jūsų komiška opera. Nors komiško elemento Jūsų kūryboje apstu, kas paskatino išsiai parašyti komiško žanro veikalo?

— Komiskame žanre galima išreikšti subtiliausius širdies jausmus ir geisumus, nepasidavus verkšlenančiam romantizmui. Juokas atpalaiduoja žiūrovo kūną ir sielą, — lyg plačiai atveria duris, pro kurias galima pasiusti didesnę glėbį idėjų. Gi gaudinimas ir verkšlenimas spaudžia, surakina žmogų, ir toje asarų jūroje labai sunku ir veikalo dalyviams, ir publikai atrasti krantą.

— Ar operoje vykdytė naujus muzikinius bandymus? Kuo idomi opera muzikiniu požiūriu?

— Šalia beribių galimybių, glūdinčių mūsų turtingame dainų ir šokių folklore, kuris mane inspirovavo ir padėjo susikurti savitą kompozicijos stilių, aš šioje komiškoje operoje pritaikiau

Darius Lapinskas

mūsų sutartinių kontrapunktikos dėsnius kalbamam tekstui — kas nors panašaus į tai, kaip įvairių pažiūrų žmonių kompanijoje kiekvienas žmogus kalba ir girdi tik tai, ką jis nori pasakyti ar išgirsti. Kartais žodis sutampa su žodžiu, kartais žodis išsiskiria kito žodžio reakcija, bet niekas negirdi ir nereaguoja viso posakio prasme ir kito posakio prasme. Ši priemonė naudojama išreikšti naujų ateivių beviltiškumą, komunikacijos stoką šiame krašte ir kaip priešingybę, kontrastas juokui, kuris po to nuskaiba skaidriau, įtikinamiau.

— Teko nugirsti, kad opera siurrealistinio pobūdžio. Gal galėtumėte plačiau paaiškinti turinį? Supažindinti su veikėjais?

— Veikalo veikėjai: die Baronin von..., vokiečių didikė, prieš karą gyvenusi savo pilyje prie Rheino upės; buvęs bokso čempionas, — praradęs visus savo pinigus, kai per daug gražių moterų pradėjusios tvarkyti jo gyvenimą; anglų aktorė, paskandiniusi savo karjerą alkoholio tvane; azartinis kortų lošėjas, pralošęs viską ką turėjo Las Vegas mieste; bedarbis bankų plėšikas ir jauna lietuvaite mergina, kuri vienintelė iš visų charakterių be jokios kaltės yra apkaltinta ir uždaryta į kalėjimą. Ji, išmokiusi savo likimo draugus lietuvių kalbos, kad kalėjimo prievaizda seržantas Le Roi nesuprastų jų samoklos, sugalvoja planą kaip pabėgti į laisvę. Operoje daug simbolikos, kuri kaip ir daugelyje kitų siurrealistinių kūrinių vaidina labai svarbų vaidmenį. Čia siurrealizmas

savo ego. Ne! Mano ego mane diriguos!“ — užtrimituoja dirigentas.

— Supažindinkite su operos solistais.

— Operoje dainuoja praėjusių metų „Dux Magnus“ spektaklyje sukūrus neužmirštamą šv. Kazimiero rolę Allan Fast. Jis neseniai laimėjo keletą tarptautinių dainavimo konkursų, iš kurių ypač išskirtinas jo laimėjimas garsiajame Karalienės Elzietos konkurse Belgijoje. Be to, spektaklyje taip pat dalyvauja neseniai iš New Yorko atvykęs bosas Gianni Zeno, kuris kaip garsiojo italų boso Fernando Corena protežė apkeliavęs abiejų Amerikų kontinentus, dainuodamas pagrindines boso roles savo mokytojo režisuojamuose spektakliuose. Taipogi pagrindinę kalbamą rolę — seržantą Le Roi iš New Yorko atvyksta vaidinti pagarsėjęs filmų aktorius Bobby Di Cicco. Jis yra vaidinęs pagrindines roles garsųjų filmų režisierių Zemeckio, Spielberg ir Fuller filmuose bei pasirodęs daugelyje televizijos programų. Iš lietuvių pastatyme dalyvauja Violeta Karosaitė, kaip baleto šokėja ir išradinga choreografė, lietuvaite merginos rolę dainuoja mecosopranas Laima Rastenytė, kalbamose bei vaidybinėse rolėse pasirodo Laima Šulaitytė, Audrius Viktoras, Edis Šulaitis, Viktoras Radvilas ir kiti. Scenovaizdis — dailininkės Ados Sutkuvienės.

— Ar tikrai tai bus „nepagarbi“ vieno veiksmo opera, kaip sako „Chicago Tribune“ menų sekcija?

— Idomu, kad Chicago Tribune redaktorius sušvelnino operos titulinį pavadinimą, įdedamas tik „nepagarbi vieno veiksmo opera“, nors iš tikro turėtų būti „nepagarbi vieno veiksmo opera arba sporto įvykis“. Mat tikriausiai jam nebuvo aišku, kad šalia bokso rungtynių ir šachmatų žaidimo yra naudojamos ir kitų sporto šakų formacijos operos judesio choreografijoms, norint pabrėžti masės išsivadėjimą opera lyg kokių sportinių įvykių, kas atsitinka su opera, kai, sakymu, joje dainuoja garsūs italų tenoras Pavarotti. Nepagarbumas čia išreiškiamas ne pačiai operos formai, bet juokiamasi iš personažų — dirigento, režisieriaus, kompozitoriaus, libretisto, tenoro ir primadonos, kaip jie bando išpūsti savo ego balioną iki pertrūkimo. „Tik pasiklausykite, tenoras pasivogė mano ariją ir dainuoja man skirtą tekstą!“ — surinka primadona. „Tai yra mano opera. Visi turite judėti pagal mano užmojus“ — įsiterpia režisierius. „Ką jūs darote su mano tekstu, mano nemirštančiu tekstu?“ — protestuodamas pakelia balsą libretistas. „Aš diriguosiu taip, kad patenkintiau

— „Tango on the Moon“ operoje astronautai nusileidę taria aplinkui esančius dangaus kūnus ir atranda vieną, kuriame gyvenimas jiems labai primena gyvenimą žemėje prieš baisų atominį sunaikinimą. Sopranas, dainuodamas mėnulio personažą, prisimena romantišką žemės grožį prieš didžiąją katastrofą, kai ji žemės upėse ir ežeruose maudydavosi ir buvo visų isimylėjusių adoruojama dėl jos paslaptingo grožio. Atėjus laikui astronautams grįžti atgal į žemę, moteris astronautė nutaria pasilikti ant mėnulio ir geriau užbaigti savo gyvenimą besokdama tango ant mėnulio negu grįžti į žemę ir egzistuoti su niokotoje aplinkoje, kur trūksta oro, maisto ir gyvenimas yra tik įmanomas labai griežta, valdžios stipriai kontroliuojama forma. „The Dodo“ operoje, realizmo ir fantazijos sankryžoje, komiška ir rimta forma sprendžiamas išnykimui pasmerktų būtybių likimas, kur labai svarbią rolę

vaidina baletas. Gal lietuviams idomu paminėti ir tą faktą, kad kompozitorius Robert Lombardo, belankydamas Hartfordo konservatoriją, dirigavimą studijavo pas maestro Vytautą Marijošiū.

— Operų premjeros vyks naujojo Chicago miesto centro salėje. Kuo pasižymi State of Illinois Center auditorija?

— State of Illinois Center auditorija turi labai gerą akustiką ir jos gero matomumo konstrukcija sukurta pagal klasiško graikų teatro planus.

— Kokie išpūdziai po Jūsų neseniai režisuoto „Vaidilutės“ teatro spektaklio — Kosto Ostrausko „Čičinsko“ ir Antano Gustaičio „Kaip velnias prisivilijo Fortunato Klibo sielą“? Ar spektakliu buvote patenkintas? Kaip žvelgia-

te į lietuviško teatro ateities perspektyvas Chicagoje?

— Spektaklis praėjo labai sklandžiai: rolės buvo gerai išmotos, judesio choreografija iki detalių įvykdyta, techniški dalykai kaip šviesos ar skaidrių rodymas preciziškai atlikti. Ko daugiau gali norėti? Pilna salė publikos buvo, manau, pasigėrėtinai ženkla tolimesnei teatro atečiai Chicagoje. Aš manau, kad ši jaunų aktorių grupė turi daug entuziazmo, nemaža patirties ir, svarbiausia, nepaprastai tvirtą disciplinos jausmą, kas yra labai svarbu, kad teatras gyvuotų dar daugelį metų Chicagoje.

— Norėtumėm paklausti apie operos „Dux Magnus“ plokštelės rekordavimo darbą. Kaip jie sekasi? Kada galėsime jos sulaukti?

— Rekordavimą pradėsime tuojau po šių operų spektaklių, kadangi reikia išnaudoti šv. Kazimiero rolę dainuojančio Allan Fast atvykimą į Chicago. Šalia jo arijų ir duetų toliau bus rekorduojami choriniai ansambliai. Operos rekordavimo apvairavimas, aišku, bus garsiosios vilnietės Teresės Žilytės įtraukimas. Žinoma, tokiems ambicingiems planams reikalinga sutelkti nemažai lėšų. Iki šiol iš amerikietiško šaltinių šiam rekordavimui yra gauta šiek tiek pinigų. Laukiama dar ir iš kitų šaltinių paramos šiam reikalui, kuris mums aktualus, ne tik meniniu, bet ir politiniu bei reprezentaciniu požiūriu. Planuojama suaktyvinti lėšų rinkimo vąjį po operų spektaklių.

— Kokie Jūsų paties tolimesni planai ir sumanymai? Teko girdėti, kad kūrėte muziką Upton Sinclair „The Jungle“ tema, o taip pat domitės lietuvių ir Amerikos žemyno ciabuvų — indėnų dalios sugretinimu.

— Praėjusį rudenį važiuodamas mašina per New Mexico ir Arizona valstijas labai buvau sujaudintas indėnų dalia — žiūriu, aplinkinių kalnų, akmenų spalva raudona, tokia panaši indėnų odos spalvai, — čia gi jų žemė. Tačiau nebe jiems ji priklauso. Jie čia tremtiniai — kaliniai savoje žemėje. Ir kilo man tada idėja parašyti operą, sugretinant mūsų ir jų dalį, kartu pasinaudojant fragmentais iš Sinclair „The Jungle“ — lietuvišką tematiką naudojantis knygos. Tai būtų vienas iš dabartinių mano darbų.

— Dėkojame kompozitoriui Dariaui Lapinskui už pokalbį. O naujajai operai „Rex Amos“ linkime geriausio pasisekimo.

Trijų operų — New Opera Company statomų Dariaus Lapinsko „Rex Amos“, Robert Lombardo „Tango on the Moon“ ir „The Dodo“ pasaulinių premjerų spektakliai vyks šeštadienį, gegužės 30 d., 8 v.v., ir sekmadienį, gegužės 31 d., 3 v. p.p., State of Illinois Center Auditorium, 100 West Randolph Street, Chicago miesto centre. Dėl informacijų ir bilietų galima kreiptis — tel. 786-9157.

Filmų aktorius Bobby Di Cicco seržanto Le Roi vaidmenyje Dariaus Lapinsko komiškoje operoje „Rex Amos“.

Dailininkės Jūratės Bigelytės-Silverman paroda Čiurlionio galerijoje

Nuo balandžio 24 iki gegužės 10 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje vyko viešnios iš kaimyninio Wisconsin, Jūratės Bigelytės-Silverman meno darbų paroda, kuri buvo gausi eksponatų skaičiumi — iš viso apie šimtą.

Dailininkė pirmą kartą svečiuojasi Chicagoje lietuvių tarpe su savo meno darbų paroda. Ji yra dažna dalyvė amerikiečių galerijų ir universitetų suurostose parodose, kuriose yra gavusi nemažai premijų.

Tik apžvelgus šią parodą, išstatyti darbai tuojau sudomina žiūrovą savo skirtinga ir išradinga technika. Šios parodos dailininkė idomi tuomi, kad ji nepasitenkina įprastine drobe ir dažais, bet ji pati pasigamina sau popierių. Ši popierių ji daro iš medžiagos skudurų — medvilnės, lino, šilko. Jų gabalus suplaka, vandenįje išmaiso, išplauna ir paskui košia per sieta. Prieš išspausdama per sieta, ji įdeda įvairias spalvas, tokiu būdu gauna norimos spalvos popierių. Pačios dailininkės pasigaminamas popierius yra daug stipresnis ir patvaresnis negu iš medžio pagamintas popierius. Jis negeltonuoja ir netrupa.

Jūratė Bigelytė-Silverman kuria savo paveikslus ne dažais ir teptuku, bet ji operuoja savo pasigaminu spalvotu popieriu.

mi. Tą popierių ji sukarpo, su lanksto, supešioja ir tada deda vieną ant kito. O kur reikia užpildyti tuštumą, ji nenaudoja dažų ar rašalo, bet panaudoja skystą spalvotą popierių masę. Tokiu būdu yra išgaunami paveikslų paviršiaus iškilimai, įdubimai, plokštumos, gelmės, šiurkštumas. Dailininkė savo paveikslų neremina, bet juos įterpia tarp dviejų plastikinių stiklų (plexiglass).

Susipažinus su dailininkės savita technika, atkreipiame dėmesį į jos kūrinių tematiką. Dailininkė daugiau yra abstraktistė, išskyrus kelis pirmuosius graviūros darbus. Kaip paprastai, abstraktaus meno kūrinių veiksniai yra spalva ir linija, kuriomis yra išgaunamos spalvotos formos. O šių paveikslų spalvotos organinės formos yra dinamiškos — jos erdveje skrieja, kyla, krenta. Dailininkė naudoja ryškias ir gyvas spalvas — raudoną ir mėlyną.

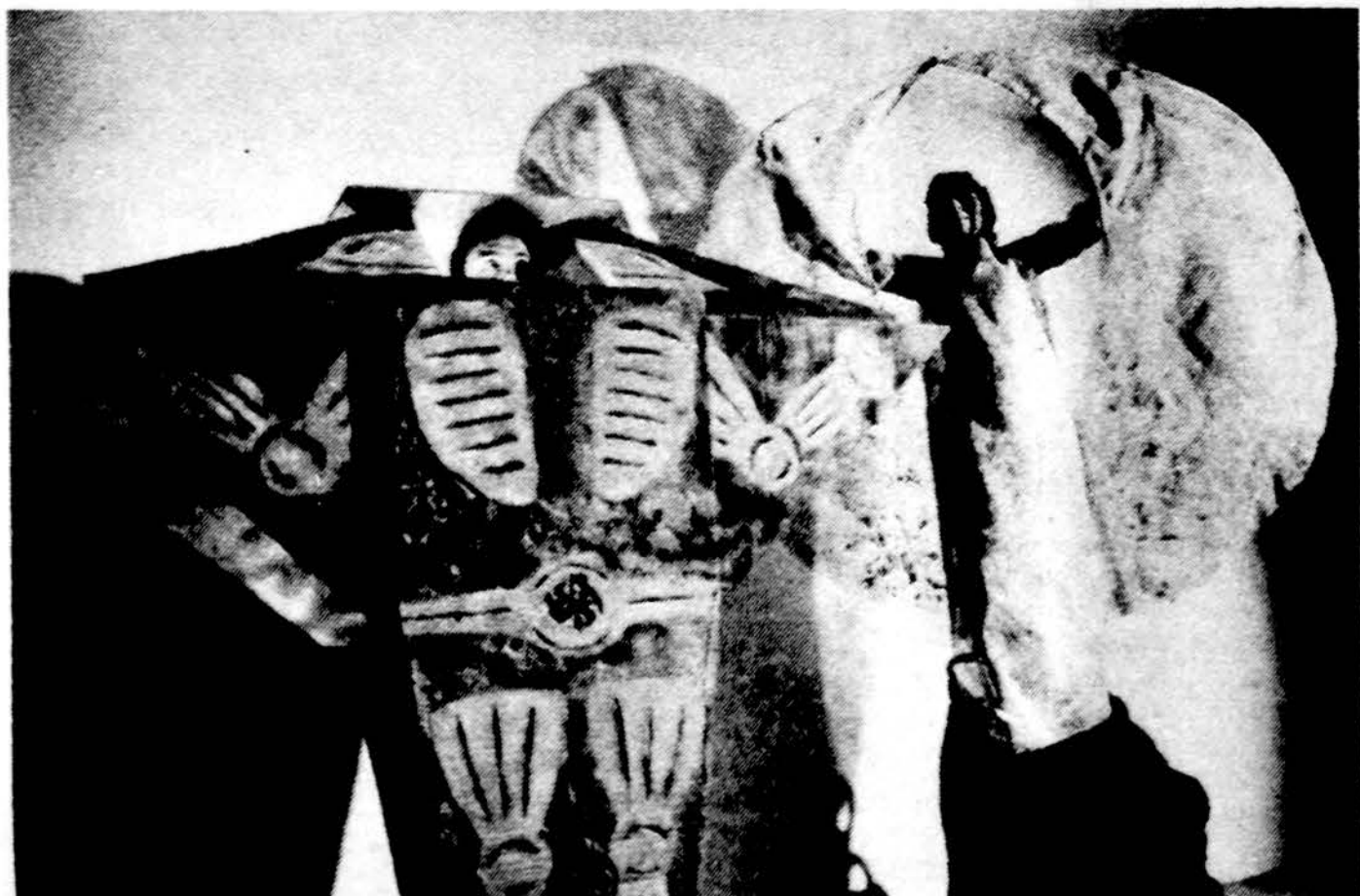
Autorė savo temas išsako ciklais. Pati dailininkė sako: „Norėdama kūriniams išgauti ciklišką laiko charakterį ir kartu planetų įtaką, pradėjau naudoti auksinę, varinę ir sidabrinę vielą. Šios vielos apskritimai, paskandinti popieriuje, ne tikai duoda ciklišką kūrinių nuotaiką, bet įprasmina kūrinių ir kompoziciją. Jos ciklas, pavadintas „Laiko

apmąstymai“, susideda iš kelių serijų kūrinių. Ji laiką vaizduoja įvairiais dienos tarpais — diena brekšta, sauleleidis, tarp sutemos ir aušros; skirtingais metų sezonais — vasaros naktys, pavasaris ir metais — saulės rate, potvynis ir atoslūgis ir t.t. Ji pavaizduoja ne tikaiti fizinių, apskaičiuojamą laiką, bet taip pat ir abstraktų — užmirštą praeitį, senų senovę, prisiminimus, atmintį, laukimą. Dailininkė žiūri į praeitį, dabartį ir ateitį. Kaip tik į šį laiko ciklą įjungti vielos apskritimai, raitai simboliškai išreiškia nesibaigiančią laiko tėkmę, jo amžinumą. Ji puikiai išgauna įvairių dienos ir metų laikų nuotaikas.

Kitai serijai dailininkė panaudoja virvelę, kaip pagrindinį išraiškos elementą. Su virvelės linija ir spalva autorė išgauna įvairias nuotaikas, kaip laimę, skausmą, apgavystę, liūdesį, itarimą, ramumą.

Apžvelgę dailininkės Jūratės Bigelytės-Silverman meno darbų parodą, pastebėjome jai savitą techniką, spontanišką, drasių spalvų ir formų išraiškų paveikslus. Nepaprastu energingumu, darbštumu ir vaizduote dailininkė sukūrė gausų skaičių darbų, kuriuose atsispindi abstraktizmo ekspresionistė menininkė.

Saulė Jautokaitė

Robert Lombardo operos „Tango ant mėnulio“ veikėjai bosas Gianni Zeno — robotas ir sopranas Belle Landrum — mėnulis.